

มาตรฐานการบัญชีและการสอบบัญชีที่จะนำมาใช้ในการตรวจสอบภาษี

มาตรฐานการบัญชีที่จะนำมาใช้ในการตรวจสอบ

เนื่องจากการจัดเก็บภาษีอากรนั้นต้องอาศัยการบัญชีเป็นอย่างมาก ทั้งสองวิชากรรมนี้จึงได้ศึกษาวิธีการของกันและกัน การภาษีอากรก็ได้พยายามแก้ไข และรับหลักการบัญชี อันรับรองกันทั่วไป ส่วนการบัญชีนั้นได้พยายามทำรายงานทางบัญชี โดยถือหลักประโยชน์ของผู้ที่เกี่ยวข้อง และวางหลักการเพื่อเป็นแนวปฏิบัติอันเดียวกัน

เพราะเหตุที่หลักการบัญชีนั้นไม่ใช่กฎเกณฑ์ที่ตายตัว แต่เป็นวิธีการที่เปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสถานการณ์ได้ ดังนั้นหลักการบัญชีจึงเริ่มต้นด้วยแนวความคิดขั้นมูลฐาน (Basic Concepts) เมื่อเป็นที่ยอมรับกันแล้วก็จะกลายเป็นแนวความคิด และเป็นหลักปฏิบัติ ดังนั้นผู้สอบบัญชีควรมีความเข้าใจในแนวความคิดขั้นมูลฐาน Basic concepts.

แนวความคิดขั้นมูลฐานในทางการบัญชี (BASIC ACCOUNTING CONCEPTS)¹⁵

1. ธุรกิจเป็นหน่วยงานบัญชี (Business Entity) ในข้อสมมุตินี้กล่าวว่า ในการดำเนินงานกิจการธุรกิจนั้น ไม่ว่าจะตั้งขึ้นในรูปบริษัทจำกัด ห้างหุ้นส่วนจำกัด ห้างหุ้นส่วนสามัญ กิจการของเจ้าของคนเดียวหรือในรูปลักษณะอื่นใดก็ตาม ในทัศนะคติของนักบัญชี ให้ถือว่ากิจการเหล่านั้นมีลักษณะแยกตัวออกไปเป็นหน่วยงานต่างหากจากกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด เสมือนเป็นบุคคลหรือคณะบุคคลอีกกลุ่มหนึ่ง มีหน้าที่สิทธิในทรัพย์สิน และหนี้สิน มีผลกำไรและขาดทุนเป็นของตนเอง

2. ธุรกิจดำเนินงานต่อเนื่องกันไป (Going Concern) ถือว่ากิจการต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นมาที่ยอมต้องการจะดำรงอยู่ต่อไปโดยไม่มีกำหนด อย่างน้อยก็เพื่อดำเนินงานที่ตั้งขึ้นมาให้สำเร็จตามโครงการหนึ่ง หรือแผนการหนึ่ง

3. หน่วยวัดรายการการเงินเป็นหน่วยเงินตรา (Monetary Expression in Account) คือข้อสมมุติที่ยอมรับว่าในการแสดงรายการในบัญชีนั้นจะต้องแสดงข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง และชัดเจนโดยการกำหนดให้ใช้หน่วยวัดรายการการเงินเป็นหน่วยเงินตรา เพราะหน่วยเงินตราเป็นเครื่องเก็บรักษาค่าของเศรษฐกิจ และเป็นหน่วยวัดราคาของเศรษฐกิจ และการบัญชีคือการจัดการบันทึกรายการทางเศรษฐกิจนั่นเอง

4. การเปรียบเทียบรายจ่ายกับรายได้ (Efforts and Accomplishments) คือการวัดผลการดำเนินงานของกิจการ ผลการดำเนินงานของกิจการนั้นจะถูกตองต่อเมื่อการดำเนินงานได้สิ้นสุดลง แต่เนื่องจากเราถือว่ากิจการจะดำเนินงานต่อไปโดยไม่มีกำหนด (Going Concern) การที่จะวัดผลเมื่อกิจการเลิกย่อมต้องใช้เวลา และเพื่อให้การบันทึกข้อความทางเศรษฐกิจมีประโยชน์กับบุคคลทั่วไปที่เกี่ยวข้อง จึงต้องทำการวัดผลการดำเนินงาน โดยกำหนดเวลาเพื่อจะได้เปรียบเทียบทรัพย์สิน หรือบริการที่กิจการใช้ไปและจัดหามาเพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์ กับทรัพย์สินหรือบริการที่กิจการได้รับตอบแทนในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ เพื่อจะทราบว่ากิจการมีกำไรคือผลตอบแทนในการดำเนินกิจการมากกว่าทรัพย์สินหรือบริการที่ใช้ไป หรือเพื่อจะทราบว่ากิจการขาดทุน คือผลตอบแทนในการดำเนินงานน้อยกว่าทรัพย์สินหรือบริการที่ใช้ไปเพื่อกิจการ โดยถือเกณฑ์พึงรับพึงจ่าย (Accrual Basis)

5. การปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ (The assumption of consistency) จุดประสงค์สำคัญในการทำบัญชี เพื่อจะทราบผลของการดำเนินงานว่ามีกำไรหรือขาดทุน แต่เนื่องจากวิธีปฏิบัติตามหลักการบัญชีที่ยอมรับกันโดยทั่วไปนั้นมีหลายวิธี ดังนั้นการจดบันทึกรายการต่าง ๆ ควรจะได้ใช้หลักเกณฑ์เหมือนกันโดยสม่ำเสมอทุกงวด เพื่อให้ผลการดำเนินงานทุกงวดสามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้ ดังนั้นหลักความสม่ำเสมอ (Consistency) จึงเป็นที่นิยมใช้กันมากในนักบัญชีและผู้สอบบัญชี

6. หลักความระมัดระวัง (Conservatism) คือหลักการหรือนโยบายที่จะแสดงผลการค่าให้เที่ยงตรงที่สุด คือไม่ต่ำไปหรือสูงไป โดยพิจารณาถึงความเสี่ยงและเหตุการณ์อันสำคัญที่ไม่แน่นอนว่าจะเกิดขึ้นแก่กิจการ เช่นการตีราคาสินค้าคงคลัง การคิดค่าเสื่อมราคาของสินทรัพย์การสำรองหนี้สูญ ถ้าหากไม่ใช่ความระมัดระวังแล้วอาจแสดงผลการค่าที่ต่ำไปหรือสูงไป

7. หลักฐานที่เห็นได้ชัด (Objective evidence) รายการที่จับบันทึกลงบัญชีนั้นจะต้องเป็นสิ่งที่ถูกต้องใกล้เคียงความจริงมากที่สุด โดยอาศัยหลักของการใช้หลักฐานที่เห็นได้ชัด คือข้อเท็จจริง ซึ่งเป็นความจริงหรือเป็นความคิดเห็นของบุคคลส่วนมาก เพื่อให้การวัดผลการดำเนินงานใกล้เคียงความจริงและเชื่อถือได้ แม้ว่าการบัญชีจะไม่สามารถทำนายเหตุการณ์ในอนาคตได้ แต่การวัดรายได้ของกิจการในงวดบัญชีหนึ่ง ๆ นักบัญชีได้ตกลงกันว่าจะแสดงรายการที่สำคัญและสามารถให้เหตุผลได้ควยหลักฐานที่เห็นได้ชัด หลักฐานที่ใช้ประกอบตัวเลขในบัญชีแบ่งออกเป็นสองชนิดคือ

ก. หลักฐานจากภายนอก External Data

ในการซื้อสินทรัพย์และบริการการกู้ยืมเงิน การขายหุ้น ฯลฯ เป็นรายการธุรกิจที่เกิดขึ้นกับบุคคลภายนอก ก็จะมีหลักฐานจากภายนอกเป็นเครื่องยืนยันว่าเกิดรายการเหล่านั้น

ข. หลักฐานจากภายใน Internal Data

เช่นการแปรสภาพจากวัตถุดิบเป็นสินค้า เป็นเหตุการณ์เกิดขึ้นภายในกิจการ ในการที่จะวัดเหตุการณ์นี้ จะต้องพยายามหาหลักฐานที่เชื่อถือได้มายืนยันซึ่งมีปัญหามากกว่าหลักฐานจากภายนอก

จากข้อความที่กล่าวข้างต้นนี้ เป็นข้อสมมุติฐานเบื้องต้นทางการบัญชี ในการจะใช้วินิจฉัยปัญหาต่าง ๆ จะเห็นได้ว่านักบัญชีได้พยายามแสดงการจับบันทึกข้อมูลทางเศรษฐกิจอย่างมีเหตุผล เพื่อที่จะได้ทราบผลของการดำเนินงานของกิจการอย่างแท้จริง ได้มีการแยกรายได้รายจ่ายของกิจการออกจากส่วนของผู้เป็นเจ้าของ โดยถือว่ากิจการที่ดำเนินนั้นเป็นส่วนหนึ่ง ซึ่งหลักการนี้ก็ตรงกับหลักของกฎหมายภาษีอากรที่จะไม่ให้ผู้มีเงินได้นำรายจ่ายที่ไม่ใช่รายจ่ายเพื่อหากำไร หรือเพื่อกิจการโดยเฉพาะมาเป็นรายจ่าย(ม.65 ตรีข้อ (13)) ซึ่งเห็นได้ว่ากฎหมายก็ยอมรับวิธีการวัดผลการดำเนินงานของการบัญชีว่าเป็น

ผลการดำเนินงานที่มีหลักฐานที่เชื่อถือได้ ถึงแม้ว่าผลการดำเนินงานที่วัดออกมานั้นจะไม่ใช่ว่าผลการดำเนินงานที่แท้จริง การที่เราจะทราบผลการดำเนินงานที่แท้จริง ก็ต่อเมื่อเลิกกิจการ แต่จากข้อสมมุติที่ว่า กิจการตั้งขึ้นมาโดยไม่มีการกำหนด หรือเพื่อโครงการใดโครงการหนึ่ง ดังนั้นจึงได้พยายามตัดตอนการดำเนินงานเพื่อจะหาผลการดำเนินงาน ส่วนมากจะหาผลการดำเนินงานในรอบ 1 ปี หรือ 12 เดือน และกฎหมายภาษีอากรก็ได้มีการกำหนดเกี่ยวกับเรื่องรอบระยะเวลาบัญชีไว้เช่นกัน เพื่อให้สอดคล้องกับข้อสมมุติฐานทางการบัญชี คือกำหนดว่ารอบระยะเวลาบัญชีใหม่กำหนดสืบสองเดือน คือจะเริ่มเมื่อใด หรือสิ้นสุดเมื่อใดก็ได้ (ม. 65) ส่วนการยื่นรายการเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาจะต้องยื่นแสดงรายการเงินได้ของปีที่ผ่านมาทุกเดือนกุมภาพันธ์ในปีถัดไป ซึ่งเท่ากับว่าได้มีการวัดหาผลของการดำเนินงานตัดตอนเป็นปี ๆ ไป

รายการต่าง ๆ ที่แสดงในบัญชีนั้นเป็นรายการที่เชื่อถือได้ เพราะการบันทึกทางบัญชีนั้นใช้แนวความคิดที่ว่า (Objective evidence) เป็นรายงานที่สามารถให้เหตุผลได้ควยหลักฐานที่เห็นได้ชัดตามกฎหมายการคำนวณหารายได้เพื่อเสียภาษีนั้นกฎหมายก็ยอมให้หักค่าใช้จ่าย ซึ่งเกิดจากการดำเนินงาน ซึ่งจะหักเป็นการเหมาตามอัตราที่กำหนด หรือบางประเภทอาจจะขอหักค่าใช้จ่ายตามความเป็นจริงและสมควรโดยอาศัยวิธีการคิดกำไรตามวิธีของการคำนวณภาษีบุคคลมาใช้ ซึ่งเท่ากับว่ากฎหมายภาษีอากรก็ได้ยอมรับหลักการบัญชีที่ต้องมีการแสดงรายการต่าง ๆ ตามวิธีการบัญชี คือมีรายได้และรายจ่าย แต่ควรจะต้องเป็นรายการที่สามารถพิสูจน์ให้เห็นได้ชัดว่าเป็นรายจ่ายจริง และไม่มากเกินไป และเป็นรายจ่ายเพื่อการหากำไรของกิจการ ถ้าหากผู้ทำบัญชีได้ใช้ข้อสมมุติดังกล่าวบันทึกรายการแต่ละรายการแล้ว ก็ยอมจะได้รับความเห็นชอบจากกฎหมาย

หลักเกณฑ์บัญชี

นอกจากจะได้พิจารณาถึงข้อสมมุติฐานเบื้องต้นทางการบัญชีแล้ว ก็ควรจะได้ทราบว่า ในการบันทึกรายการทางบัญชีนั้น มีวิธีการบันทึกอย่างไร การบันทึกรายการทางบัญชีนั้นมีหลายหลักเกณฑ์ แต่ละหลักเกณฑ์ก็พยายามหาเหตุผลมาแสดงว่าการบันทึกอย่างนั้นเป็นการแสดงรายการทางเศรษฐกิจที่ถูกต้องที่สุด

หลักเกณฑ์บัญชีที่นิยมกันมี 2 วิธี

เกณฑ์เงินสด (Cash Basis)

หลักเกณฑ์นี้ถือว่ารายการขายจะถือเป็นรายได้ก็ต่อเมื่อได้รับเงิน รายการซื้อจะยังไม่บันทึกในบัญชีจนกว่าจะได้ออกเงิน และตามวิธีนี้จะไม่คำนึงถึงของคงเหลือ รายได้จากแหล่งอื่นจะถือเป็นรายได้ในงวดที่ได้รับเงิน รายได้จากกรให้บริการก็เช่นเดียวกัน แม้ว่าจะให้บริการไปแล้ว แต่ยังไม่ได้รับเงินก็ยังไม่ถือเป็นรายได้ และในทางตรงกันข้าม ถ้าได้รับเงินมาล่วงหน้าสำหรับค่าบริการที่ยังมิได้จัดทำให้ ตามหลักเกณฑ์เงินสด (Cash Basis) ให้ถือเป็นรายได้ในงวดที่ได้รับเงินนั้น

เกณฑ์พึงรับพึงจ่าย (Accrual Basis)

หลักเกณฑ์นี้ถือว่ารายได้เกิดขึ้นเมื่อเวลาที่ขายหรือให้บริการโดยไม่คำนึงถึงว่าจะเก็บเงินได้หรือไม่ ค่าใช้จ่ายให้ถือเป็นค่าใช้จ่ายในงวดเวลาที่เกิดขึ้นโดยไม่คำนึงถึงว่าจะต้องได้ออกเงินไปแล้วหรือไม่

นอกจากนี้ยังมีหลักการบัญชีอื่น ๆ ที่อาศัยทั้งเกณฑ์เงินสด (Cash Basis) และเกณฑ์พึงรับพึงจ่าย (Accrual Basis) มาใช้เช่น

1. เกณฑ์การผ่อนชำระ (Installment method) มักจะใช้ในกรณีที่ผู้เสียภาษีมีเงินได้จากการขายสินค้า โดยวิธีการผ่อนชำระหรือเช่าซื้อ ผู้เสียภาษีไม่สามารถจะใช้เกณฑ์พึงรับพึงจ่าย (Accrual Basis) เพราะส่วนมากการผ่อนชำระจะมีระยะเวลาการชำระเงินค่าสินค้าเป็นระยะเวลานาน ส่วนมากนิยมใช้เกณฑ์การผ่อนชำระ (Installment method) บันทึกรายการทางการเงิน กล่าวคือถือว่าเงินที่เก็บได้แต่ละงวดเป็นการคืนต้นทุนส่วนหนึ่ง และเป็นกำไรส่วนหนึ่ง โดยการคำนวณหาอัตราส่วนของกำไรทั้งหมดค้อยอดขาย คือให้คำนวณกำไรขั้นต้นเป็นอัตราร้อยละเท่าใดของราคาขาย เมื่อเก็บเงินได้ในแต่ละงวดก็จะเอาอัตรากำไรขั้นต้นนี้ไปคูณ จะได้เป็นกำไรเบื้องต้นในงวดนั้น ส่วนรายจ่ายจะถือเป็นรายจ่ายต่าง ๆ ที่เกิดในงวดไปหักจากยอดกำไรเบื้องต้นในงวดนั้น

2. วิธีสัญญาก่อสร้างระยะยาว (Long-Term contract method)¹⁶
 ตามวิธีการทางบัญชีเกี่ยวกับสัญญาการก่อสร้างระยะยาวเกินกว่าหนึ่งรอบระยะเวลาบัญชีอาจ
 ปฏิบัติทางวิธีการบัญชีในการคำนวณหากำไรสุทธิวิธีใดวิธีหนึ่งดังนี้คือ

2.1 วิธีถือเป็นรายได้ ตามอัตราส่วนของงานที่แล้วเสร็จ (Percentage
 of completion method) การคำนวณกำไรตามวิธีนี้จะต้องอาศัยวิศวกรหรือสถาปนิก
 สำนวนราคาของงานที่ทำและรับรองมูลค่าของงานที่แล้วเสร็จในรอบระยะเวลาบัญชีเพื่อคำนวณ
 หากำไรขาดทุนในรอบระยะเวลาบัญชี ส่วนรายจ่ายที่เกิดขึ้นในระหว่างปีให้นำมาหักจาก
 รายได้ เว้นแต่วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างจะนำมาหักจากรายได้เฉพาะวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง
 เท่านั้น มูลค่าของวัสดุที่คงเหลืออยู่ ณ วันสิ้นปีจะนำมาหักไม่ได้

2.2 วิธีถือเป็นรายได้เมื่องานตามสัญญาเสร็จ (Completed contract
 method) วิธีนี้จะบันทึกรายการเกี่ยวกับงานก่อสร้างสะสมไปทุกปีจนกว่างานจะเสร็จ เมื่อ
 งานเสร็จในรอบระยะเวลาบัญชีใด ก็คำนวณหากำไรขาดทุนในรอบระยะเวลาบัญชีนั้น

3. เกณฑ์เฉลี่ยเงินได้ (Averaging of income) สำหรับการคำนวณ
 เงินได้เพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ในกรณีที่บุคคลมีเงินได้หรือได้รับประโยชน์อย่างอื่น
 เนื่องจากการให้เช่าทรัพย์สิน เป็นเงินจำนวนมากในคราวเดียว ไม่ว่าจะเป็นเงินกินเปล่า
 เงินค่าปลูกสร้าง หรือได้รับกรรมสิทธิ์ในอาคารหรือในโรงเรือน โดยผู้ปลูกสร้างอาคารหรือ
 โรงเรือนบนที่ดินยกให้ ผู้ให้เช่าหรือเจ้าของที่ดินจำต้องยอมให้ผู้เช่าได้เช่าอาคารหรือโรง-
 เรือนเป็นระยะเวลานาน เช่น 5 ปี หรือ 10 ปี 15 ปี เป็นต้น ซึ่งหากจะให้ผู้ให้เช่าหรือ
 เจ้าของที่ดินรับการเสียภาษีเงินได้จากจำนวนเงินกินเปล่า เงินค่าปลูกสร้าง เงินค่าซ่อมแซม
 หรือค่าเช่าอาคารหรือโรงเรือนที่ได้รับกรรมสิทธิ์นั้นทั้งหมดในปีเดียว ย่อมจะเป็นภาระหนัก
 แก่ผู้ให้เช่าหรือเจ้าของที่ดิน ฉะนั้นเพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระ กระทรวงการคลังจึงให้ผู้
 เช่าเฉลี่ยเงินได้รับออกตามจำนวนปีของอายุการให้เช่า

ตามหลักการบัญชีที่รับรองกันทั่วไป หลักการเปรียบเทียบผลการดำเนินงาน คือ รายได้และค่าใช้จ่ายจนใดผลกำไรหรือขาดทุนนั้น ให้ถือเกณฑ์พึงรับพึงจ่ายเป็นหลัก (Accrual Basis) ในค่านการคำนวณภาษีเพื่อเสียภาษีนั้น กฎหมายไม่ได้ระบุว่าควรจะใช้หลักเกณฑ์ใด แต่เปิดโอกาสให้ผู้เสียภาษีเลือกใช้หลักเกณฑ์บัญชีตามความเหมาะสม

แต่ก็มีบางรายการที่กฎหมายไม่ยอมให้ทำตามหลักเกณฑ์บัญชี เช่น การตั้งสำรองหนี้สูญ ถึงแม้ว่านักบัญชีจะได้ใช้หลักการระมัดระวัง (Conservatism) เพื่อที่จะไม่แสดงผลกำไรเกินความจริง แต่ทางกฎหมายเห็นว่าถ้าปล่อยให้มีการสำรองหนี้สูญเท่ากับเป็นการเปิดโอกาสแก่ผู้ที่ตั้งใจทุจริต แต่ปัญหานี้ก็สามารถจะปรับให้เข้ากันได้ คือนักบัญชีก็ทำตามหลักการของการบัญชี แต่เวลาเสียภาษีก็ใช้แบบการคำนวณของทางภาษี คือเอายอดสำรองหนี้สูญบวกเข้าไปในกำไรที่คำนวณได้ทางการบัญชีเพื่อการคำนวณภาษี นอกจากยอดสำรองหนี้สูญแล้วยังมีปัญห่อื่น เช่น การคำนวณค่าเสื่อมและค่าเสื่อมราคา จึงใครจะนำมาแสดงให้เห็นว่าวิธีการคิดค่าเสื่อมราคานั้นนักบัญชีมีวิธีการหลายวิธีเพื่อให้ทราบว่าค่าเสื่อมราคาของสินทรัพย์แต่ละอย่างควรจะเป็นเท่าใด ไม่ใช่ต้องการที่จะแสดงว่ากิจการมีค่าใช้จ่ายมากในแต่ละงวด เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงภาษีอากร

การคำนวณค่าเสื่อมและค่าเสื่อมราคาที่ใช้อยู่ในวงการบัญชีมีหลายวิธีคือ

1. วิธีอัตราเส้นตรง	Straight - Line Method
2. วิธีอายุการใช้งาน	Service - Life Method
ก. วิธีคิดตามชั่วโมงการทำงาน	Service Hours Method
ข. วิธีคิดตามผลผลิต	Productive Output Method
3. วิธีคิดในจำนวนที่ลดลง	Decreasing Charge Method
ก. วิธีคิดจากยอดที่ลดลงตามลำดับ	Declining Balance Method
ข. วิธีผลบวกของลำดับปีที่ใช้งาน	Sum of year's digits Method
4. วิธีอื่น ๆ	
ก. วิธีคิดตามราคาที่ตั้งเหลือในวันปลายงวด	Appraisal Method
ข. วิธีคิดตามราคาทดแทน	Retirement and Replacement System.

การแสดงวิธีการคำนวณ

1. วิธีอัตราเส้นตรง Straight - Line Method

ซื้อเครื่องจักรราคา 100,000 บาท คาดว่าจะใช้ได้ 5 ปี และเหลือขาย เป็นเศษเหล็กได้ในราคา 500 บาท

	เครื่องจักรราคา	100,000	บาท	
หัก	ราคาเศษเหล็ก	<u>500</u>	"	
	เหลือ	99,500	"	
	ค่าเสื่อมราคาต่อปี	$\frac{99,500}{5}$	=	19,900 บาท

2. วิธีอายุการใช้งาน Service - Life Method

ก. วิธีคิดตามชั่วโมงการทำงาน Service Hours Method การคิด

ค่าเสื่อมราคาตามวิธีนี้ถือหลักว่าทรัพย์สินบางประเภท เช่น เครื่องจักรเป็นทรัพย์สินที่มีอายุการใช้งานตามชั่วโมงทำงาน วิธีนี้จะเริ่มด้วยการคำนวณอัตราค่าเสื่อมราคาต่อชั่วโมงทำงาน โดยนำราคาทุนของทรัพย์สินนั้นหักด้วยมูลค่าซาก แล้วหารด้วยชั่วโมงการทำงานของเครื่องจักร จากตัวอย่างเกี่ยวกับวิธีที่ 1

$$\begin{aligned} \text{อัตราค่าเสื่อมราคาต่อชั่วโมง} &= \frac{99,500}{200,000} = 0.4975 \text{ บาท/ชั่วโมง} \\ \text{ค่าเสื่อมราคาตลอดปี} &= \text{อัตราค่าเสื่อมราคาต่อชั่วโมง} \\ &\quad \times \text{ชั่วโมงทำงาน} \end{aligned}$$

การคิดค่าเสื่อมราคาตามวิธีนี้ ค่าเสื่อมราคาจะไม่เท่ากันทุกปี แล้วแต่ชั่วโมงทำงานของปีนั้น ๆ

ข. วิธีคิดตามผลผลิต Productive Output Method จากตัวอย่าง อันเดียวกัน สมมุติว่าเครื่องจักรนี้จะผลิตสิ่งของออกมาได้ประมาณ 200,000 ตัน ตลอดอายุใช้งานเครื่องจักร

$$\begin{aligned} \text{อัตราค่าเสื่อมราคาต่อหน่วย} &= \frac{99,500}{200,000} = 0.4975 \text{ บาท/ตัน} \\ \text{ค่าเสื่อมราคาต่อปี} &= \text{อัตราค่าเสื่อมราคาต่อหน่วย} \\ &\quad \times \text{จำนวนหน่วยผลิต} \end{aligned}$$

3. วิธีคิดในจำนวนที่ลดลง Decreasing Charge Method

การคิดค่าเสื่อมราคาตามวิธีนี้ก็ถือหลักว่า ในปีแรก ๆ ที่ใช้ ทรัพย์สินจะเสื่อมราคาในอัตราสูงกว่าปีต่อ ๆ ไป ตามหลักการนี้ก็โดยเชื่อว่า ทรัพย์สินที่ซื้อใหม่มีกำลังการผลิตสูง และต้องจ่ายค่าซ่อมแซมน้อยเมื่อทรัพย์สินนั้น เก่าลงย่อมมีกำลังหรือประสิทธิภาพต่ำ ต้องเสียค่าซ่อมแซมมากขึ้น ดังนั้นเพื่อที่จะกระจายค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับทรัพย์สินไปในงวดบัญชีต่าง ๆ โดยเที่ยงธรรมจึงนำวิธีนี้มาใช้

ก. วิธีคิดจากยอดที่ลดลงตามลำดับ Declining Balance Method วิธีนี้ต้องหาอัตราร้อยละของค่าเสื่อมราคาของทรัพย์สินนั้น ๆ ก่อน โดยใช้สูตร

$$r = 1 - \sqrt[n]{s \div c}$$

r = อัตราร้อยละของค่าเสื่อมราคา
 c = ราคาทุนของทรัพย์สิน
 s = มูลค่าซาก
 n = จำนวนปีที่ใช้ทรัพย์สิน

การคำนวณ ทรัพย์สินราคา 10,000 บาท ราคาเศษ 2,000 บาท อายุใช้งาน 5 ปี

$$r = 1 - \sqrt[5]{2,000 \div 10,000} = 1 - \sqrt[5]{.2} = .2752$$

ตารางแสดงค่าเสื่อมราคาตามวิธี Declining Balance

ปี	ค่าเสื่อมราคา	ค่าเสื่อมราคาสะสม	มูลค่าทางบัญชี
			10,000
1	.2752 x 10,000 = 2,752	2,752	7,248
2	.2752 x 7,248 = 1,995	4,747	5,253
3	.2752 x 5,253 = 1,446	6,193	3,807
4	.2752 x 3,807 = 1,048	7,241	2,759
5	.2752 x <u>2,759</u> = 759	8,000	2,000
	8,000		

ข. วิธีผลบวกของลำดับปีที่ใช้งาน Sum of year's digits Method
วิธีนี้ให้คำนวณอัตราส่วนของแต่ละปี โดยนำอายุการใช้งานที่มีอยู่ในปีแรกบวกกับอายุการใช้งานที่ยังเหลืออยู่ในปีต่อไปทุกปี ซึ่งจะได้เป็นตัวส่วน สำหรับตัวเศษก็คำนวณจากอายุของการใช้งานที่เหลืออยู่ของแต่ละปีนั้น ๆ

การคำนวณ ทรัพย์สินราคา 9,000 บาท อายุใช้งาน 5 ปี

ตารางแสดงค่าเสื่อมราคาตามวิธี

ปี	อายุการใช้งาน	อัตราส่วน	ราคาสินทรัพย์	ค่าเสื่อมราคา	ค่าเสื่อมราคา
					สะสม
1	5	5/15	9,000	3,000	3,000
2	4	4/15	9,000	2,400	5,400
3	3	3/15	9,000	1,800	7,200
4	2	2/15	9,000	1,200	8,400
5	<u>1</u>	1/15	9,000	<u>600</u>	9,000
	15			9,000	

4. วิธีอื่น ๆ

ก. วิธีคิดตามราคาที่ตั้งเหลือในวันปลายงวด (Appraisal Method)
คือการที่ราคาทรัพย์สินที่ตั้งเหลืออยู่ในวันปลายงวด แล้วนำราคาที่ได้ไปหักออกจากราคาของทรัพย์สินที่มีอยู่เมื่อวันต้นงวด ผลต่างจะเป็นค่าเสื่อมราคาของงวดหนึ่ง ๆ ส่วนมากจะนำมาใช้กับทรัพย์สินประเภทเครื่องมือและเครื่องใช้ เป็นทรัพย์สินใช้ได้ในระยะเวลานั้น

ข. วิธีคิดตามราคาทดแทน (Retirement and Replacement System)
วิธีนี้ใช้กับทรัพย์สินที่ยากต่อการประมาณอายุการใช้งาน ซึ่งใช้กับสินทรัพย์บางประเภทในกิจการสาธารณูปโภค คือกิจการไฟฟ้า การเดินรถ การรถไฟ และการโทรศัพท์ รวมทั้งกิจการภัตตาคาร พวงดวยชาม เครื่องใช้ การคำนวณค่าเสื่อมราคาถือว่าจำนวนเงินเมื่อมีการจำหน่ายทรัพย์สิน หรือราคาที่จัดหามาใหม่ เป็นค่าเสื่อมราคา

วิธีคิดค่าเสื่อมราคาเป็นวิธีการที่จะพยายามหาค่าที่แท้จริงของทรัพย์สินที่ใช้ไปในงานนั้น ในค่านการบัญชีถือว่าเป็นวิธีการที่จะทำให้ทรัพย์สินได้แสดงมูลค่าที่ถูกต้องและเป็นจริง ในค่านการเงินถือว่าค่าเสื่อมราคาเป็นแหล่งที่มาของเงินในธุรกิจ ส่วนค่านการภาษีถือว่าค่าสึกหรอและค่าเสื่อมราคาทำให้การเสียภาษีเงินได้ลดน้อยลง ดังนั้นในการตรวจสอบจึงต้องพิจารณารายการเหล่านี้เป็นหลักสำคัญว่ากิจการ หรือผู้มีเงินได้นั้นปฏิบัติตามหลักวิชาการหรือมีความต้องการที่จะหลีกเลี่ยงการเสียภาษี

วิธีคิดต้นทุนสินค้าคงเหลือ

การกำหนดราคาสินค้าคงเหลือเป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะทำให้มีผลกระทบต่อถึงยอดกำไรขาดทุนในภายหลัง เช่นถ้าหากว่าที่ราคาสินค้าคงเหลือไว้ต่ำมาก ในงวดต่อมาถ้าระดับราคาสินค้าสูงขึ้นจะคุ้มเหตุใดเหตุหนึ่งก็ตาม จะทำให้กำไรในงวดหลังนี้สูงมาก อันจะเป็นผลให้กำไรและเงินสดในมือไม่สัมพันธ์กัน เมื่อจะต้องเสียภาษีเงินได้ก็ไม่สามารถทำได้ เพราะมีเงินสดไม่พอเป็นต้น

วิธีคิดต้นทุนสินค้าคงเหลือมีหลายวิธีเพื่อให้เหมาะสมกับชนิดของสินค้า ที่นิยมใช้กันมี 4 วิธีคือ¹⁷

1. การคิดต้นทุนโดยถือว่าสินค้าที่ซื้อมาก่อนมีการขายไปก่อน (First in - First out)
2. วิธีซื้อหลังขายก่อน (Last in - First out) ซึ่งวิธีนี้สมมุติเอาว่าสินค้าที่ซื้อมาทีหลังนั้นได้มีการขายไปก่อน และรายการที่ซื้อมาก่อนนั้นกลับขายไปที่หลัง
3. วิธีคิดจากอัตราถ่วงเฉลี่ยแบบถ่วงน้ำหนัก (Weighted Average) วิธีนี้ถือว่าราคาซื้อรวมทั้งปี หาค่ายหน่วยสินค้าที่ซื้อมาเป็นราคาสินค้าที่จะต้องใช้ในการคำนวณสินค้าคงเหลือ เมื่อนับจำนวนหน่วยได้เท่าใดแล้วจึงเอาราคาต่อหน่วยนี้ไปคูณ

¹⁷Glenn A WELSH, Charles T. Zlatkovich and John Arch White, Intermediate Accounting "Inventories".

4. วิธีกำหนดอัตราสินค้าคงเหลือตายตัว (Base Stock Method) วิธีนี้
คิดประมาณว่ามีจำนวนสินค้าคงเหลือตายตัว เมื่อการเปลี่ยนแปลงในเรื่องหน่วยและราคาก็
ถือเอาส่วนที่แตกต่างจากจำนวนตายตัวนั้นรวมเข้าเป็นต้นทุนสินค้าที่ขายไป

แสดงวิธีคำนวณ

1. F I F O วิธีซื้อก่อนขายก่อน

ตัวอย่าง

1	มกราคม	สินค้าคงเหลือ	300	หน่วย	ละ 6 บาท	1,800	บาท
5	กุมภาพันธ์	ซื้อ	200	"	7 "	1,400	"
15	เมษายน	"	300	"	8 "	2,400	"
29	มิถุนายน	"	500	"	5 "	2,500	"
30	กันยายน	"	600	"	6 "	3,600	"
20	พฤศจิกายน	"	300	"	7 "	2,100	"
30	ธันวาคม	"	200	"	8 "	1,600	"
						<u>2,400.-</u>	<u>15,400.-</u>

เมื่อปลายปี ปรากฏว่ามีสินค้าคงเหลือ 500 หน่วย การคิดต้นทุนเป็นดังนี้

30	ธันวาคม	200	หน่วย	ราคาหน่วยละ 8.- บาท	1,600	บาท
20	พฤศจิกายน	300	หน่วย	" " 7.- "	<u>2,100</u>	"
					<u>3,700</u>	"

การคิดต้นทุนสินค้าขายคือ $15,400 - 3,700 = 11,700$ บาท

2. L I F O วิธีซื้อหลังขายก่อน

ตัวอย่าง

1	มกราคม	สินค้าคงเหลือ	300	หน่วย	ละ 6 บาท	1,800	บาท
5	กุมภาพันธ์	ซื้อ	200	"	7 "	1,400	"
15	เมษายน	"	300	"	8 "	2,400	"
29	มิถุนายน	"	500	"	5 "	2,500	"
30	กันยายน	"	600	"	6 "	3,600	"

20 พฤศจิกายน	ซื้อ	300 หน่วย ๆ ละ 7 บาท	2,100 บาท
30 ธันวาคม	"	200 " 8 "	<u>1,600 "</u>
			<u>15,400 "</u>

เมื่อปลายปี ปรากฏว่ามีสินค้าคงเหลือ 500 หน่วย การคิดต้นทุนเป็นดังนี้

1 มกราคม	300 หน่วย ๆ ละ 6.- บาท	1,800 บาท
5 กุมภาพันธ์	200 " 7.- "	<u>1,400 "</u>
		<u>3,200 "</u>

ต้นทุนสินค้าขายคือ $15,400 - 3,200 = 12,200$ บาท

3. ราคาตัวเฉลี่ยแบบถ่วงน้ำหนัก (Weighted Average)

ตัวอย่าง จากตัวอย่างที่ 1

ต้นทุนสินค้าขายรวมทั้งปี		15,400 บาท
จำนวนสินค้าที่ซื้อมาทั้งปี		2,400 "
เฉลี่ยราคาสินค้าหน่วยละ	$\frac{15,400}{2,400} =$	6.42 "
ถ้าสินค้าเหลือปลายปี 500 หน่วย	$500 \times 6.42 =$	3,210 "
ต้นทุนสินค้าขาย	$15,400 - 3,200 =$	12,200 "

4. วิธีกำหนดอัตราสินค้าคงเหลือตายตัว (Base Stock Method)

ตัวอย่าง สมมุติว่า กิจการตั้งไว้ว่ามีสินค้าเหลือประมาณ 500 หน่วย ราคาหน่วยละ 6.- บาท ทอมาราคาสินค้าเพิ่มเป็นหน่วยละ 10.- บาท และสินค้าคงเหลือนับได้ 550 หน่วย

	500 หน่วย ๆ ละ 6 บาท	3,000 บาท
ส่วนแตกต่าง	50 " 10 "	<u>500 "</u>
	สินค้าคงเหลือปลายปี	<u>3,500 บาท</u>
แต่ถ้ามีสินค้าคงเหลือ	400 หน่วย	
	500 หน่วย ๆ ละ 6 บาท	3,000 บาท
ส่วนแตกต่าง	100 " 10 "	<u>1,000 "</u>
	สินค้าคงเหลือปลายปี	<u>2,000 บาท</u>

การที่ราคาสินค้าคงเหลือตามที่กล่าวแล้วข้างต้น เป็นการที่ราคาสินค้าตามราคา
ทุน ในประมวลรัษฎากรได้บัญญัติการคำนวณกำไรและขาดทุนสุทธิไว้ในมาตรา 65 ทวิ (6)
ว่า "ราคาสินค้าคงเหลือในวันสุดท้ายของรอบระยะเวลาบัญชี ให้คำนวณตามราคาทุน หรือ
ราคาตลาด แล้วแต่อย่างใดจะน้อยกว่าและให้ถือราคานี้เป็นราคาสินค้าคงเหลือยกมาสำหรับ
รอบระยะเวลาบัญชีให้ด้วย"

ในการคิดต้นทุนสินค้าคงคลังนี้ ตามหลักการบัญชีที่รับรองกันทั่วไปก็เห็นว่าการที่
ราคาสินค้าคงเหลือควรจะต้องคิดตามราคาทุนเพื่อราคาตลาดแล้วแต่อย่างใดจะต่ำกว่ากัน ใช้ใน
กรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงในราคาตลาดของสินค้า จนทำให้ราคาของสินค้าที่ถืออยู่ลดลงมาก
จะทำให้กิจการที่ใช้ราคาทุนเป็นราคาของสินค้าคงเหลือมีกำไรในเวลาต่อมาที่ไม่เหมาะสม
ราคาตลาดนั้นโดยทั่วไปอาจมีความหมายได้ 2 ทางคือ ราคาที่จะซื้อสินค้าได้จากตลาด หรือ
ราคาที่จะขายสินค้าในตลาดได้ แต่ AICPA ให้นิยามราคาตลาดไว้ว่าเป็นต้นทุนในการ
จัดหาสินค้ามาแทนที่ (Replacement Cost) คือรวมคิค่าซื้อ ตลอดจนค่าธรรมเนียม
ค่าขนถ่าย ค่าเก็บรักษาสินค้า ฯลฯ ด้วย จากหลักการของ AICPA ซึ่งเกี่ยวกับราคาตลาด
คือ "ราคาตลาดคือต้นทุนในการจัดหาสินค้ามาแทนที่แต่จำนวนต้นทุนในการจัดหาสินค้ามาแทนที่
ซึ่งยอมรับว่าเป็นราคาตลาด จะต้องอยู่ในช่วงจำกัดคือจะต้องไม่เกินมูลค่าสุทธิที่จะขายสินค้านั้น
ได้ หรือไม่ต่ำกว่ามูลค่าสุทธิที่จะขายสินค้านั้นได้ หักด้วยกำไรตามปกติในการผลิตสินค้า
ประเภทนั้น"¹⁸

¹⁸ Accounting Research and Terminology Bulletins Final
Edition Chapter 4.

ในการตรวจสอบภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา นั้นอาจจะประสบปัญหาในการที่ได้หลักฐานการบัญชีที่ลงรายการไม่ถูกต้องตามหลักการบัญชีคู่ ซึ่งเป็นแบบสากล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ดำเนินการไม่มีความรู้ทางการบัญชี เนื่องจากว่ากฎหมายไม่ได้กำหนดว่าจะต้องมีผู้สอบบัญชี เช่นนิติบุคคล ดังนั้นผู้ตรวจสอบทางภาษีอากรจึงจำเป็นต้องรู้จักหาทางรวบรวมตัวเลขจากหลักฐานต่าง ๆ ที่หาได้มาประมวลขึ้นเองโดยอาศัยวิธีการทางบัญชี การบัญชีที่ไม่สมบูรณ์นี้เราเรียกกันว่าบัญชีเดี่ยว¹⁹ มักจะปฏิบัติกันในกิจการประเภทค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ สมาคมผู้จัดการกองมรดก การที่จะหาผลกำไรจากตัวเลขที่ไม่สมบูรณ์นั้นก็อาจจะทำได้โดยอาศัยหลักเคมีที่ใช้กันอยู่ในสมการของนักบัญชีคือ

$$\text{สินทรัพย์} - \text{หนี้สิน} = \text{ส่วนของผู้เจ้าของ}$$

วิธีการจัดทำงบแสดงฐานะจากตัวเลขที่ไม่สมบูรณ์²⁰

โดยการรวบรวมหลักฐานต่าง ๆ จากการที่เราสามารถทำงบแสดงฐานะการเงินของกิจการจากรายการบัญชีที่ไม่สมบูรณ์ เราอาจกำหนดจำนวนรายได้ของกิจการประเภทที่ไม่ได้มีการลงบัญชีไว้โดยถูกต้องนี้ โดยอาศัยการเปรียบเทียบงบดุลของงวดก่อนกับงวดปัจจุบัน รายการที่แสดงให้เห็นว่ากิจการมีกำไรหรือขาดทุนนั้นดูได้จากส่วนของผู้เจ้าของที่เปลี่ยนแปลงไป

¹⁹ Finey H.A, Principle of Accounting Intermediate
 "Single entry statement of Profit of Loss", p. 1.

²⁰ Ibid..., p. 2.

จากตัวอย่าง

	กรณีที่ได้กำไร	กรณีที่ขาดทุน
ส่วนของเจ้าของเมื่อสิ้นงวด	22,000	20,000
ส่วนของเจ้าของเมื่อต้นงวด	<u>18,500</u>	<u>25,000</u>
ส่วนที่เพิ่มขึ้นหรือลดลง	3,500	(5,000)
<u>บวก</u> จำนวนที่เจ้าของเบิกไปใช้	<u>4,800</u>	<u>2,600</u>
	8,300	2,400
<u>หัก</u> จำนวนที่เจ้าของนำมาลงทุนเพิ่ม	<u>1,000</u>	<u>500</u>
กำไรหรือขาดทุนในงวด	<u><u>7,300</u></u>	<u><u>2,900</u></u>

แม้ว่ากิจการจะไม่มีงบกำไรขาดทุนทางบัญชีอย่างถูกต้อง แต่สิ่งเหล่านี้ก็กิจการนั้น ๆ ก็ย่อมจะต้องมีคือ

การรับและการจ่ายเงินสด การฝากเงินในธนาคาร การจ่ายเช็ค จำนวนเงินที่ลูกหนี้ค้างชำระ จำนวนเงินที่เป็นหนี้ จากหลักฐานเหล่านี้ นักบัญชีสามารถจะร่างบุคคลแสดงฐานะของกิจการนั้น ๆ ในวันใดวันหนึ่งได้

เงินสด โดยการตรวจนับเงินที่มีอยู่ เงินในธนาคารดูได้จากรายละเอียดของบัญชีเงินฝากที่ธนาคารส่งมาให้ทุก ๆ เดือน

สินค้า ตรวจนับสินค้าคงเหลือ

การซื้อ ดูจากใบกำกับสินค้าที่กิจการได้รับจากผู้ขาย

เจ้าหนี้ อาศัยจากหลักฐานการซื้อ และการจ่ายเช็คชำระหนี้

ลูกหนี้ ตรวจนับสินค้าคงเหลือ

สินทรัพย์อื่น ๆ สอบสวนเพื่อให้ทราบต้นทุนที่ซื้อ

เมื่อใดตัวเลขครบทั้งทางคานาสินทรัพย์และคานาหนี้สินดังกล่าวแล้ว โดยการใ้สมการข้างต้น เราก็อาจจะหาส่วนของเจ้าของได้ แต่ทั้งนี้ก็ต้องพึงระลึกว่าตัวเลขที่ได้นี้อาจไม่ใช่ตัวเลขที่ถูกต้องตรงกับความจริงทั้งหมด เป็นเพียงการประมาณ

วิธีการหารายละเอียดของรายการต่าง ๆ ทางบัญชี

การหายออกขาย

รายได้จากการขายสินค้านั้นเกิดขึ้น 2 ทาง

1. รายการขายที่ได้รับเงินสด
2. ยอดรวมของบัญชีลูกหนี้ที่สูงกว่าเดิม (ขายเชื่อ)

วิธีคำนวณหายออกขาย

ก. บวกยอดรายรับที่ได้รับจากลูกหนี้ระหว่างงวดเข้ากับยอดลูกหนี้ปลายงวด

ข. เรายอดลูกหนี้ต้นงวดหักออก ที่เหลือจะเป็นยอดขายเชื่อ

ค. บวกยอดขายสด

เนื่องจากว่ารายการในบัญชีลูกหนี้มีได้มีแต่เฉพาะรายการที่เป็นผลสืบเนื่องจากการขายสินค้าเท่านั้น อาจมีรายการอื่น ๆ เช่น

สินคารับคืนและส่วนลด - - -

เงินลดการค้า - - -

หนี้สูญที่ตัดบัญชี - - -

เราอาจนำมาคำนวณหายออกขายได้ดังนี้

รายรับจากลูกหนี้ระหว่างงวด - - -

หนี้สูญ - - -

บวก สินคารับคืนและส่วนลด - - -

เงินลดการค้า - - -

ยอดคงเหลือบัญชีลูกหนี้เมื่อสิ้นงวด - - -

ลบ ยอดคงเหลือบัญชีลูกหนี้เมื่อต้นงวด - - -

จะได้ยอดขายเชื่อทั้งหมด - -

มาตรฐานการสอบบัญชีที่จะนำมาใช้ในการตรวจสอบ

การสอบบัญชีคือการตรวจสอบงบการเงินขององค์การธุรกิจ หรือองค์การอื่น ๆ ด้วยจุดประสงค์ที่จะออกความเห็นเกี่ยวกับงบการเงินนั้นว่า แสดงฐานะตามที่เป็นจริงในวันนั้นหรือไม่ และงบกำไรขาดทุน แสดงผลการดำเนินงานประจำงวดหรือไม่

เนื่องจากว่าการสอบบัญชีเป็นวิธีการที่จะได้ทราบผลการดำเนินงานที่แสดงในงวดนั้นว่าเป็นความจริงเพียงใด และได้เป็นที่ยอมรับของกฎหมายโดยกำหนดให้บัญชีของธุรกิจที่เป็นนิติบุคคลต้องมีผู้สอบบัญชีรับรอง ถึงแม้ว่าในการทำบัญชีของบุคคลธรรมดาตามกฎหมายไม่ได้บังคับว่าจะต้องมีผู้สอบบัญชีรับรอง แต่จะนำวิธีการตรวจสอบของผู้สอบบัญชีมาพิจารณาในที่นี้เพื่อแสดงให้เห็นว่าวิธีการตรวจสอบฐานะเงินได้บุคคลธรรมดานั้นก็ยังมีหลักเกณฑ์ตามวิธีการตรวจสอบบัญชีที่เป็นที่รับรองกันทั่วไป

มาตรฐานการสอบบัญชีมีด้วยกัน 10 ข้อ แบ่งออกเป็น 3 หมวด คือ²¹

1. มาตรฐานทั่วไป (General Standard) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ข้อ

ก. การตรวจสอบจะต้องกระทำโดยบุคคลหนึ่งหรือหลายคน ซึ่งได้รับการฝึกอบรมทางด้านวิชาการอย่างเพียงพอ และมีความชำนาญในฐานะผู้สอบบัญชีคนหนึ่ง

ข. ในเรื่องทั้งปวงเกี่ยวกับงานที่ได้รับมอบหมาย ผู้สอบบัญชีต้องรักษาไว้ซึ่งความเป็นอิสระในทางจิตใจ

ค. ในการปฏิบัติงานตรวจสอบและการทำรายงาน ผู้สอบบัญชีจะต้องใช้ความระมัดระวังในการประกอบวิชาชีพอย่างเหมาะสม

2. มาตรฐานการปฏิบัติงาน (Standard of Field Work)

ก. งานที่ทำได้จะต้องมีการวางแผนไว้อย่างเพียงพอ และมีการควบคุมผู้ช่วย (ถ้ามี) อย่างถูกต้อง

ข. จะต้องมีการศึกษาและประเมินผลการควบคุมภายในที่มีอยู่อย่างถูกต้อง เพื่อเป็นหลักที่จะเชื่อได้เพียงใด และสำหรับกำหนดขอบเขตของการทดสอบเพื่อจะได้จำกัดวิธีการสอบบัญชีต่าง ๆ

²¹ AICPA 1954 Generally Accepted Auditing Standards

"Their Significance and Scope"

ค. จะคงให้ไคมาซึ่งสิ่งที่ใช้เป็นหลักฐานที่ค้ำและเพียงพอ โดยการตรวจตรา สังเกตสอบถามและยืนยัน เพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์ที่มีเหตุผลสำหรับออกความเห็นเกี่ยวกับ งบการเงินที่ตรวจสอบอยู่

3. มาตรฐานการรายงาน (Standard of Reporting)

1) ในรายงานต้องระบุไว้ว่า งบการเงินไคทำขึ้นตามหลักการบัญชีที่รับรองกัน โดยทั่วไปหรือไม่

2) ในรายงานต้องระบุไว้ว่า หลักการบัญชีที่กล่าวไคใช้ปฏิบัติในงวดปัจจุบัน โดยสม่าเสมอเปรียบเทียบกับงวดก่อนหรือไม่

3) สิ่งที่เป็นพิเศษในงบการเงินให้ถือว่าเป็นการเพียงพอตามสมควร เว้นแต่จะไคกล่าวไว้เป็นอย่างอื่นในรายงานนั้น

4) ในรายงานต้องมีการแสดงความเห็นเกี่ยวกับฐานะการเงิน โดยพิจารณา รวมทั้งหมด หรือมีค่ากล่าวถึงการที่ไม่อาจแสดงความเห็นไค เมื่อไม่อาจแสดงความเห็นในส่วนรวมไค ก็ควรแจ้งเหตุผลไว้ด้วย ในทุกกรณีชื่อของผู้สอบบัญชีเข้าไปเกี่ยวข้องกับงบการเงิน รายงานนั้นควรชี้ให้เห็นอย่างแจ่มชัดถึงลักษณะการตรวจสอบของผู้สอบบัญชี(ถ้ามี) และขอบเขตของความรับผิดชอบของผู้สอบบัญชี

มาตรฐานการสอบบัญชี ถ้าเราไคเอามาปรับปรุงใช้กับการตรวจสอบภาษีอากรก็จะเป็นประโยชน์ เพราะวิชาการสอบบัญชีเป็นหลักการที่ไครับรองกันทั่วโลก โดยกำหนดไว้ในมาตรฐานทั่วไป ซึ่งกล่าวถึงคุณสมบัติของผู้ที่ตรวจสอบบัญชีว่าจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในทางการบัญชีและการตรวจสอบบัญชี ดังนั้นผู้ที่ทำหน้าที่ตรวจสอบก็ควรจะมีความรู้ในด้านการบัญชีพอสมควร เพื่อไคไคทราบขอบเขตของหลักฐานทางบัญชีที่ผู้เสียภาษีนำมาแสดงเพื่อขอหักค่าใช้จ่ายต่าง ๆ

ในมาตรฐานทั่วไปข้อที่ 2 ซึ่งกล่าวว่า ในเรื่องทั้งปวงเกี่ยวกับงานที่ไครับมอบหมาย ผู้สอบบัญชีจะคงรักษาไว้ซึ่งความเป็นอิสระทางจิตใจ มาตรฐานข้อนี้ไคมีความสำคัญต่อผู้ตรวจสอบ ไคจะคงเป็นผู้ที่ไม่มีส่วนไคเสียในกิจการที่ตรวจสอบ และจะคงไม่ทำจิตใจว่าตนเป็นบุคคลทางฝ่ายกฎหมาย ควรจะพยายามวางจิตใจเป็นกลาง ไคเป็นบุคคลที่ไคต้องการทราบขอเท็จจริงในข้อมูลที่ตรวจสอบ ซึ่งจะเป็นผลทำให้ไคเกิดความยุติธรรมแก่ผู้เสียภาษี

ในข้อ 3 ของมาตรฐานทั่วไป กล่าวว่าในการปฏิบัติงานตรวจสอบและทำรายงาน
ผู้สอบบัญชีจะต้องใช้ความระมัดระวังของผู้ประกอบวิชาชีพอย่างเหมาะสม

ความระมัดระวังในการประกอบอาชีพนี้เป็นความระมัดระวังที่วิญญูชนจะพึงปฏิบัติ
คือว่าในการตัดสินใจเรื่องใดควรใช้ความรู้ที่มีอยู่อย่างสมเหตุสมผลเฉดียวฉลาดพอสมควร มี
ความก้าวหน้าไปทั่วโลก ทั้งความรู้เฉพาะแขนงและทั่วไป และการตัดสินใจครั้งใดควรจะมีผล
เหมือนบุคคลอื่นที่มีเหตุผลพอควร มีความรอบรู้ทัดเทียมกันจะสามารถมองเห็นภัยอันเกิดจาก
การกระทำหรือละเว้นไม่กระทำนั้นได้

มาตรฐานทั่วไปนี้เป็นมาตรฐานที่กำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่จะทำหน้าที่ในการตรวจ
สอบบัญชี จึงเห็นว่ามาตรฐานข้อนี้ควรจะรับไว้ เพราะแสดงว่าบุคคลที่จะทำหน้าที่นี้ได้นอกจาก
จะเป็นผู้มีความรู้ทางด้านการบัญชีแล้วก็ยังคงเป็นบุคคลที่สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระจากสิ่ง
แวดล้อมทั้งปวง มุ่งหวังที่จะหาความจริงในสิ่งที่ตรวจสอบ และในการตัดสินใจว่าสิ่งใดถูกหรือ
สิ่งใดผิดนั้นจะต้องประกอบด้วยเหตุผลที่วิญญูชนพึงกระทำ

ในมาตรฐานการสอบบัญชีหมวดที่ 2 กล่าวถึงการดำเนินงานสอบบัญชีว่าควรจะทำ
อย่างไรจึงจะได้ผลงานเป็นที่พอใจ แยกกล่าวเป็น 3 ข้อ

(1) งานที่ทำได้จะต้องมีการวางแผนไว้อย่างเพียงพอ และมีการควบคุมผู้ช่วย(ถ้ามี)
อย่างถูกต้อง

เป็นการกล่าวถึงการวางแผนการตรวจสอบโดยทั่ว ๆ ไป ว่าจะต้องมีการวางแผน
อย่างละเอียด และควบคุมผู้ช่วยอย่างใกล้ชิดระหว่างปฏิบัติงานสอบบัญชี

(2) จะต้องมีการศึกษาและประเมินผลการควบคุมภายในที่มีอยู่อย่างถูกต้อง เพื่อ
เป็นหลักที่จะเชื่อถือได้เพียงพอ และสำหรับกำหนดขอบเขตของการทดสอบ เพื่อจะได้จำกัด
วิธีการสอบบัญชีต่าง ๆ

ในการตรวจสอบ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาและประเมินค่าของ
การควบคุมภายในที่กิจการปฏิบัติอยู่เพื่อใช้เป็นหลักในการตัดสินใจว่าจะเชื่อถือได้เพียงพอ
เพื่อที่จะใช้ในการวางแผนการตรวจสอบ การควบคุมภายในคือการวางแผนการจัดแบ่งงานและ
รวมถึงการประสานงานของวิธีการหลาย ๆ วิธี ตลอดจนการวัดค่าการดำเนินงาน ซึ่งกิจการ
นั้นได้นำมาปฏิบัติ เพื่อที่จะรักษาทรัพย์สินของกิจการ มีการตรวจสอบความถูกต้องของรายการ
ที่บันทึกทางบัญชีกับสินทรัพย์ที่มีอยู่จริง และทำให้ตัวเลขทางการบัญชีเป็นที่เชื่อถือได้ การควบคุม

ภายในที่คั่นนอกจากจะทำให้ตัวเลขทางบัญชีเป็นที่เชื่อถือได้แล้ว ยังช่วยสนับสนุนการวางนโยบายของฝ่ายจัดการ ดังนั้นในการประเมินค่าของการควบคุมภายในจึงมีความสำคัญต่อการตรวจสอบบัญชี

จะเห็นได้ว่า หลักการข้อนี้ถ้าผู้ตรวจสอบภาษีได้นำมาใช้จะเป็นประโยชน์มากเพราะถ้าหากกิจการของผู้เสียภาษีได้มีการควบคุมการดำเนินงานกิจการดี มีการประสานงานที่ดีแล้ว หลักฐานต่าง ๆ ที่นำมาเป็นพยานหลักฐานในการตรวจสอบจะเป็นหลักฐานที่เชื่อถือได้

ลักษณะของการควบคุมภายในที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

ก. มีการจัดแบ่งงานที่เหมาะสม (Plan of Organization) แผนงานที่คั่นนั้นจะต้องง่ายต่อการปฏิบัติและสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ทั้งต้องบังคับถึงอำนาจและความรับผิดชอบของแต่ละสายงานให้ชัดเจนด้วย เพื่อจะให้การจัดแบ่งงานของแต่ละหน้าที่และความรับผิดชอบเป็นไปโดยเหมาะสม ในการแบ่งความรับผิดชอบนั้นจำต้องคำนึงถึงการควบคุมภายในที่ดีด้วย โดยยึดหลักว่า ต้องมีการแยกหน้าที่ทางการบัญชีออกจากหน้าที่การปฏิบัติงานนั้น ๆ เช่น แยกหน้าที่การรักษาสินทรัพย์ตัวจริงออกจากหน้าที่ทางการบัญชี

ข. มีระบบงานซึ่งประกอบด้วยการระบุนโยบายในการอนุมัติและการจัดบันทึกที่พอเพียง ซึ่งจะก่อให้เกิดการควบคุมทางการบัญชีให้เป็นที่เชื่อถือ ทั้งนี้หมายถึงการออกแบบวิธีการจัดการบันทึกรายการเบื้องต้นของการดำเนินงานของกิจการ เพื่อให้จบบันทึกรายการที่เกิดขึ้นต่าง ๆ ใ้ทั่วถึง และต้องสอดคล้องกับแผนงานอื่น ๆ

ค. การปฏิบัติงานต้องมีการการติดตามผลงาน และหน้าที่งานของแต่ละแผนกควรจะได้มีการอนุมัติงานเป็นชั้น ๆ มีการจบบันทึก และการรักษาสินทรัพย์อย่างจริงจัง และจะต้องมีอำนาจสั่งการเป็นชั้น เมื่อเกิดการดำเนินงานผิดแผนการจะได้สั่งการทันท่วงที

ง. บุคคลที่ปฏิบัติงานต้องมีความเหมาะสมกับความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมายไป ส่วนประกอบเหล่านี้ต่างก็มีความสำคัญในการนำมาใช้เป็นหลักพิจารณาว่าการดำเนินงานของกิจการต่าง ๆ มีการจบบันทึก และมีการควบคุมภายในเป็นอย่างไร เพื่อจะทราบว่หลักฐานนั้นควรเชื่อถือได้เพียงใด

(3) มาตรฐานหมวดที่ 2 ข้อ 3 กล่าวว่า จะต้องให้ใครมาซึ่งสิ่งที่ใช้เป็นหลักฐานที่เชื่อถือได้และเพียงพอ โดยการตรวจตราสังเกต สอบถามและยืนยัน เพื่อให้เป็นหลักเกณฑ์ที่มีเหตุผลสำหรับออกความเห็นเกี่ยวกับงบการเงินที่ตรวจสอบ

แสดงเป็นหลักฐานในการเสียหายอากาศไปเบียดเบียน เพราะจะทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหาย
ภาษีได้